

χρόνο πληρωμής της αμοιβής...», θα πρέπει να επεκταθεί σε όλες τις περιπτώσεις.

Στον Δ.Σ Πατρών, η νομική βοήθεια για το έτος 2016 αφορούσε 618 περιπτώσεις, για το έτος 2017 1364, για το έτος 2018 1413, ενώ έως τώρα υπάρχουν περίπου 600 υποθέσεις. Η δε δαπάνη υπερβαίνει τα τελευταία έτη το ποσό των πεντακοσίων χιλιάδων (500.000,00) ευρώ. Απλές μαθηματικές πράξεις, προσδιορίζουν τον αριθμό Πανελληνίως σε χιλιάδες αιτήσεις για νομική βοήθεια, τα αντίστοιχα ποσά σε εκατομμύρια, πόσο μάλλον όταν στον ΔΣ Αθηνών οι παραστάσεις είναι υπερπολλαπλάσιες του ΔΣ Πατρών.

3. Η Δικηγορία στην Νέα Εποχή έχει ευρύτερη εφαρμογή, αφορά την εν γένει παροχή νομικών υπηρεσιών εντός των Συνόρων και αυτή της παροχής αντίστοιχων υπηρεσιών εκτός, κυρίως εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι δύσκολες οικονομικές συνθήκες που επικρατούν τα τελευταία έτη με την οικονομική ανέχεια των συμπολιτών μας, σε συνδυασμό με την αύξηση του κόστους προσφυγής στην δικαιοσύνη (ΦΠΑ, παράβολα, προεισπράξεις κ.λ.π), επιβάλλουν την ανάγκη **για μεταρρύθμιση – τροποποίηση των προεισπράξεων δικηγορικών αμοιβών, των παραστάσεων, αφού σε μερικές περιπτώσεις είναι εξαιρετικά χαμηλές (πχ. Μικροδιαφορές ενώ σε άλλα δυσανάλογα μεγάλες (Κακουργήματα κ.λπ), άλλες δε περιπτώσεις δεν ρυθμίζονται καθόλου.**

4. Η δικηγορία στην Νέα Εποχή προϋποθέτει δυνατότητες άμεσης προσαρμογής, χωρίς ατολμίες και σκοπιμότητες ενώ είναι αυτονόητη η ανάγκη για επενδύσεις σε όλους τους τομείς και κυρίως στην διαρκή ενημέρωση. Άραγε είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε τυχόν αλλαγή στον τομέα παροχής νομικών υπηρεσιών στις αμοιβές και τους ορισμούς αυτεπαγγέλτως διοριζομένων δικηγόρων, όταν ένα μεγάλο μέρος των παραστάσεων εκάστου συλλόγου και αντίστοιχα εσόδων καλύπτεται από αυτό.

5. Είναι επιτακτική η δυνατότητα άμεσης προσαρμογής, πόσο μάλλον όταν η εκάστοτε νομοθετική εξουσία, αντιμετωπίζει την ανάγκη «επιτάχυνσης» της δικαιοσύνης με παραγραφές αδικημάτων (4043/2012, 4198/2013, 4411/2016), με την αύξηση των εξόδων προσφυγής σε αυτήν, ΦΠΑ 24% στις νομικές υπηρεσίες και με νέους νόμους και δικονομικούς κανόνες που μειώνουν την δικηγορική ύλη. Παράλληλα, η θέσπιση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης παρότι αντίστοιχη πρόβλεψη δεν υφίσταται στο σύνολο σχεδόν της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όλως προσφάτως οι επιχειρούμενες αλλαγές στο ποινικό κώδικα και ποινική δικονομία),

αυξάνουν τα έξοδα προσφυγής στη δικαιοσύνη, χωρίς απαραίτητα να μετακυλίνουν στους εντολείς και μειώνουν την δικηγορική ύλη.

Θεωρεί κανείς ότι όλες αυτές οι ρυθμίσεις έχουν συμβάλλει στην ταχύτερη αλλά κυρίως στην ουσιαστική απονομή της δικαιοσύνης; Η προσωπική μας άποψη είναι πως αντίθετα η ποιότητα της δικαιοσύνης έχει επιδεινωθεί.

Υπάρχει σοβαρό πρόβλημα, στη λύση του οποίου καλούνται να συμβάλλουν οι δικηγορικοί Σύλλογοι. Για την προστασία των θεσμών, της δικαιοσύνης και των μελών τους.

6. Μέσα σε αυτά, ο κώδικας δικηγόρων όχι μόνο δεν προβλέπει την δυνατότητα της παροχής Pro bono νομικών υπηρεσιών σε συγκεκριμένες κατηγορίες συνανθρώπων μας, αντίθετα εάν κάποιος το πράξει, εκτίθεται σε απειλούμενες πειθαρχικές ποινές, άλλως θα πρέπει να λάβουν χώρα οι υπηρεσίες αυτές με καταβολή των αντίστοιχων εξόδων των γραμματίων προεισπράξεων που τυχόν εκδοθούν. Αντίθετα Pro bono παροχή νομικών συμβουλών, λαμβάνει χώρα από ΜΚΟ άλλες από τις οποίες είναι διεθνώς αναγνωρισμένες άλλες άγνωστες, καθώς ο τομέας αυτός διευρύνεται με έντονο ρυθμό, η αξιοπιστία δε όλων αυτών μένει να φανεί με τον καιρό.

7. Διάφορα δικηγορικοί σύλλογοι στα κράτη μέλη της ΕΕ παρέχουν με μέλη τους συγκεκριμένες ώρες και ημέρες δωρεάν νομικές συμβουλές (και τηλεφωνικά - Βέλγιο), ενώ το ίδιο γίνεται και στην Αυστρία όπου κατά τις απογευματινές ώρες, εθελοντές δικηγόροι παρέχουν προκαταρκτικές νομικές συμβουλές σε προκαθορισμένο αριθμό ατόμων.

8. Ως «**Pro bono**» λοιπόν, ορίζεται η επαγγελματική εργασία που πραγματοποιείται οικειοθελώς και χωρίς πληρωμή. Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό εθελοντισμό, είναι μια υπηρεσία που χρησιμοποιεί τις συγκεκριμένες δεξιότητες των επαγγελματιών για να παρέχει υπηρεσίες σε εκείνους που δεν μπορούν να τους πληρώσουν.

Στα ανωτέρω χωρούν πολλές σκέψεις και προτάσεις, κάθε πρόταση θα έχει και πολλές αντιπροτάσεις κάθε σκέψη μία αντίθετη, αλλά αυτό που θα πρότεινα είναι η άμεση αλλαγή των ανωτέρω, αφού οι παρούσες συνθήκες δεν είναι ευσίωνες για τον χώρο μας.

9. Θα πρέπει λοιπόν οι δικηγορικοί σύλλογοι να παρέχουν με μέλη τους, προκαταρκτικές συμβουλές προς τρίτους απογευματινές ώρες και σε προκαθορισμένο αριθμό ατόμων. Να λειτουργεί τηλεφωνική υπηρεσία παροχής προκαταρκτικών συμβουλών συγκεκριμένες ώρες και ημέρες. Να παρέχουν όλα τα μέλη των συλλόγων δικηγορικές υπηρεσίες (οι δε

παραστάσεις στα δικαστήρια στα αυτεπάγγελα) να καταβάλλονται σε κοινό ταμείο και να γίνονται διανομή μερίσματος στα μέλη. Επίσης δράσεις με τοπικούς φορείς για υποστήριξη ατόμων ή ομάδων που χρήζουν νομικής βοήθειας. Και φυσικά είναι αυτονόητο, ότι χρήζει άμεσης τροποποίησης ο κώδικας δικηγόρων, έτσι ώστε να επιτραπεί η παροχή δωρεάν νομικών συμβουλών. Τα ανωτέρω με γνώμονα πάντα την αποφυγή συγκρούσεων μεταξύ της δωρεάν παροχής συμβουλών και της ιδιωτικής πελατείας.

.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.

Κατωτέρω αναφέρονται βασικές ρυθμίσεις Pro bono παροχής νομικών υπηρεσιών στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες.

Ελλάδα

Δυνάμει του άρθρου 82 του Κώδικα Δικηγόρων, «δεν επιτρέπεται στον δικηγόρο να παρέχει τις υπηρεσίες του χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα. 2. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η παροχή υπηρεσιών, χωρίς τον περιορισμό της παραγράφου 1, στο σύζυγο ή σε συγγενή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι του τρίτου βαθμού, καθώς και σε δικηγόρο, ασκούμενο δικηγόρο, δικηγόρο σε αναστολή άσκησης των καθηκόντων του ή συνταξιούχο δικηγόρο, εφόσον πρόκειται για προσωπική τους υπόθεση. Τα πρόσωπα αυτά προκαταβάλλουν τα δικαστικά έξοδα. 3. Η παράβαση των πιο πάνω διατάξεων του παρόντος άρθρου τιμωρείται πειθαρχικά, εάν κριθεί ότι αντίκειται στην αξιοπρέπεια του δικηγόρου.». Υπάρχουν ωστόσο περιπτώσεις πολλών δικηγόρων που σήμερα, στα πλαίσια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης τους, ξεπερνώντας τα όρια των πελατειακών υποχρεώσεων και αναλογιζόμενοι τις συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία σήμερα και ιδιαίτερα στην αγορά εργασίας, παρέχουν δωρεάν νομικές συμβουλές, όπως για τα εργασιακά δικαιώματα ανθρώπων που απολύθηκαν ή κινδυνεύουν να απολυθούν στον ιδιωτικό τομέα εργασίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία καθίσταται μέρος του ισχύοντος στην Ελλάδα δικαίου δυνάμει του άρθρου 28 του Συντάγματος. «1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικάως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής

φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως...γ. όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέσει την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώσει συνήγορον, να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης...». Επομένως, το άρθρο 6 εντάσσει τις δικαστικές εγγυήσεις και κατοχυρώνει το δικαίωμα στην χρηστή απονομή δικαιοσύνης-δίκαιη δίκη. Να επισημανθεί ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κυρώθηκε για πρώτη φορά με τον ν.2329/1953 και εκ νέου με τον ν.δ. 53/1974. Το άρθρο 376 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ορίζει ότι σε περίπτωση που η κατηγορία αφορά κακούργημα, αν ο κατηγορούμενος δεν έχει συνήγορο και υποβάλει σχετικό αίτημα, ο πρόεδρος διορίζει συνήγορό του, σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 34 παρ. 1, και θέτει στη διάθεσή του τη δικογραφία (άρθρ. 325). Διαβάζοντας κανείς το ανωτέρω άρθρο του ΚΠΔ και το άρθρο 6 παρ. 3 περ. γ της ΕΣΔΑ διαπιστώνει ότι η ΕΣΔΑ δεν διακρίνει ανάμεσα σε πλημμελήματα και κακούργηματα αναφορικά με το δικαίωμα του κατηγορουμένου να υπερασπίσει ο ίδιος τον εαυτό του ή να αναθέσει την υπεράσπισή του σε συνήγορο της επιλογής του.

Στην ελληνική έννομη τάξη υπάρχει πρόβλεψη για το καθεστώς της νομικής βοήθειας, και συγκεκριμένα έχει ψηφιστεί ο νόμος 3226/2004 (ΦΕΚ 24/Α/04.02.2004). Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν. 3226/2004 Δικαιούχοι νομικής βοήθειας είναι οι χαμηλού εισοδήματος πολίτες κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δικαιούχοι είναι, επίσης, οι χαμηλού εισοδήματος πολίτες τρίτου κράτους και ανιθαγενείς, εφόσον έχουν, νομίμως, κατοικία ή συνήθη διαμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολίτες δε χαμηλού εισοδήματος, Δικαιούχοι νομικής βοήθειας, είναι εκείνοι **των οποίων το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν υπερβαίνει τα δύο τρίτα των κατώτατων ετήσιων ατομικών αποδοχών που προβλέπει η Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας. (σσ σήμερα περίπου 5.000,00 ευρώ)**

Σε περίπτωση ενδοοικογενειακής διαφοράς ή διένεξης, δεν λαμβάνεται υπόψη το εισόδημα εκείνου με τον οποίο υπάρχει η διαφορά ή διένεξη. Δικαιούχοι νομικής βοήθειας ως προς τις τυχόν ποινικές και αστικές αξιώσεις τους είναι και τα θύματα των εγκληματικών πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 323, 323Α, 323Β εδάφιο α`, 324, 339, 342, 348Α, 351, 351Α του Ποινικού Κώδικα και στα άρθρα 87 παράγραφοι 5 και 6 και 88 του Ν. 3386/2005, καθώς και τα ανήλικα θύματα των

πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 336, 338, 343, 345, 346, 347, 348, 348B, 348Γ και 349 του Ποινικού Κώδικα.» Η νομική βοήθεια παρέχεται ύστερα από αίτηση του δικαιούχου. Η αίτηση αναφέρει συνοπτικά το αντικείμενο της δίκης ή της πράξης και τα στοιχεία που βεβαιώνουν τη συνδρομή των προϋποθέσεων για την παροχή της βοήθειας. Στην αίτηση επισυνάπτονται τα αναγκαία δικαιολογητικά αποδεικτικά της οικονομικής κατάστασής (ιδίως αντίγραφο φορολογικής δήλωσης ή βεβαίωση του εφόρου ότι δεν υποχρεούται σε υποβολή δήλωσης, αντίγραφο δήλωσης περιουσιακής κατάστασής, εκκαθαριστικού σημειώματος, Α.Φ.Μ., βεβαιώσεις υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, ένορκες βεβαιώσεις) και αποδεικτικά της κατά την πρώτη παράγραφο του άρθρου 1 κατοικίας ή διαμονής, εάν πρόκειται για πολίτη τρίτου κράτους. Η αίτηση και τα δικαιολογητικά υποβάλλονται δεκαπέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από τη δίκη ή την πράξη για την οποία ζητείται η παροχή νομικής βοήθειας. Η προθεσμία μπορεί να συντμηθεί σε περίπτωση μεταγενέστερης κλήτευσης..... Συνήγοροι ορίζονται υπέρ κατηγορουμένου: α) για κακουργήματα, κατά το στάδιο της ανάκρισης και κατά τη συζήτηση της υποθέσεως στο ακροατήριο, β) για πλημμελήματα αρμοδιότητας Τριμελούς Πλημμελειοδικείου για τα οποία προβλέπεται ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον έξι (6) μηνών, κατά τη συζήτηση της υποθέσεως στο ακροατήριο, γ) για εφέσεις κατ' αποφάσεων Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων, Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου, Τριμελούς Πλημμελειοδικείου και για παράσταση κατά την εκδίκαση αυτών ενώπιον του δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου εφόσον πρωτοδίκως έχει επιβληθεί στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον έξι μηνών, δ) για αναιρέσεις κατ' αποφάσεων των ως άνω Δικαστηρίων και κατ' αποφάσεων του Μικτού Ορκωτού Εφετείου, του Πενταμελούς Εφετείου και του Τριμελούς Εφετείου Πλημμελημάτων, εφόσον έχει επιβληθεί στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον ενός έτους, ε) για αιτήσεις επαναλήψεως της Διαδικασίας υπέρ καταδικασμένου, εφόσον έχει επιβληθεί στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον έξι μηνών. Συνήγοροι ορίζονται και για σύνταξη και υποβολή έγκλησης και για παράσταση πολιτικής αγωγής σε κάθε βαθμό σε θύματα βασανιστηρίων και άλλων προσβολών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (Π.Κ. 137 Α και Β), διακρίσεων και παραβιάσεων της ίσης μεταχείρισης, εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας και της γενετήσιας ελευθερίας, οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, κατά της ιδιοκτησίας και των περιουσιακών δικαιωμάτων, σωματικών βλαβών και

εγκλημάτων σχετικών με το γάμο και την οικογένεια, και εφόσον πρόκειται για κακουργήματα ή για πλημμελήματα αρμοδιότητας τριμελούς πλημμελειοδικείου για τα οποία απειλείται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών. Προϋπόθεση για την παροχή νομικής βοήθειας σε περιπτώσεις άσκησης και υποστήριξης ένδικων μέσων και βοηθημάτων είναι να είναι αυτά παραδεκτά και να μην είναι προφανώς αβάσιμα. Ο δικαιούχος έχει υποχρέωση να αποδεχθεί το συνήγορο που του διορίστηκε. Ο διορισμός ισχύει μέχρι την οριστική περάτωση της δίκης ή της διαδικαστικής ενέργειας στον ίδιο βαθμό δικαιοδοσίας, καθώς και για την άσκηση ένδικου μέσου.

Υπηρεσίες παροχής από Μ.Κ.Ο

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί έντονη δραστηριότητα δωρεάν παροχής νομικών συμβουλών από Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις, προς υποστήριξη και συμπαράσταση ευάλωτων κοινωνικοοικονομικών ευπαθών ομάδων. Στοχεύουν στην δωρεάν νομική υποστήριξη πολιτών ημεδαπών και αλλοδαπών, πληγέντων από την κρίση, ανασφάλιστων Ελλήνων, μετακινούμενων πληθυσμών και γενικώς μη προνομιούχων ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

[Πρόκειται για δικηγορικό έργο που όμως δεν συνδέεται με το κράτος ή με τους κατά τόπους δικηγορικούς συλλόγους]

Γαλλία

Το σύγχρονο σύστημα νομικής βοήθειας στη Γαλλία έχει δύο συνιστώσες: (α) το «accès au droit», το οποίο δίνει σε όλους τους απαιτούμενους πόρους για να έχουν ισότιμη πρόσβαση σε νομικές πληροφορίες και (β) το aide «juridictionnelle», που συντονίζει τη χρηματοδότηση της δημόσιας νομικής εκπροσώπησης σε όσους βρίσκονται κάτω από ένα συγκεκριμένο οικονομικό όριο.

Η πρώτη κατηγορία νομικής βοήθειας, παρέχει στους πελάτες που έχουν ανάγκη συμβουλές και βοήθεια ώστε να τους βοηθήσει να λάβουν ενημερωμένες νομικά αποφάσεις. Ειδικά νομικές συμβουλές είναι διαθέσιμες στο φορολογικό, στο εργατικό, στο οικογενειακό δίκαιο κλπ. Επίσης, ο Δικηγορικός Σύλλογος του Παρισιού σε συνεργασία με το Δημαρχείο έχει εφαρμόσει δωρεάν συμβουλές παρεχόμενες από εθελοντές δικηγόρους. Η μορφή της «πρόσβασης στο δίκαιο», αντίθετα με την νομική βοήθεια είναι μη αμειβόμενη και εντελώς προαιρετική. Η δεύτερη κατηγορία νομικής συνδρομής επιτρέπει στους άπορους να λάβουν νομική εκπροσώπηση από εξουσιοδοτημένο πληρεξούσιο που

πληρώνεται από το κράτος. Το έργο που αναλαμβάνουν οι δικηγόροι είναι εξατομικευμένο και συχνά αφορά μικρότερα καθημερινά θέματα από πελάτες που δεν μπορούν να στηρίξουν οικονομικά οποιαδήποτε άλλη μορφή εκπροσώπησης. Η παροχή νομικής συνδρομής μπορεί να διεκδικηθεί από γάλλους πολίτες ή ευρωπαίους πολίτες, αλλοδαπούς των οποίων η νόμιμη και συνήθης κατοικία βρίσκεται στη Γαλλία και οι αιτούντες άσυλο. Ωστόσο, θα παρασχεθεί νομική βοήθεια σε οποιονδήποτε αλλοδαπό εάν (i) διατηρείται σε ζώνες αναμονής, (ii) κρατείται προσωρινά για την επαλήθευση του δικαιώματος του (iii) έχει αποριφθεί προσωρινή κάρτα διαμονής ή άδεια διαμονής, (iv) αποτελεί αντικείμενο διαμονής (v) κρατείται στα κέντρα κράτησης μεταναστών, (vi) είναι ανήλικος κλπ.

Γερμανία

Το γερμανικό κράτος, δηλαδή η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία και τα ομοσπονδιακά κράτη, παρέχουν ολοκληρωμένο σύστημα νομικής συνδρομής σε άπορους. Τέτοια νομική βοήθεια παρέχεται μέσω είτε δημόσιων είτε ημικρατικών φορέων που χρηματοδοτούνται από το κράτος ή μέσω ανεξάρτητων δικηγόρων που πληρώνονται από το κράτος να συμβουλεύουν και να αντιπροσωπεύουν τους άπορους πελάτες. Οι άποροι και τα νομικά πρόσωπα είναι επιλέξιμα για γενικές νομικές συμβουλές και εξώδικη εκπροσώπηση σε όλους τους τομείς του δικαίου χωρίς κόστος ή πολύ χαμηλό κόστος. Επίσης, τα κράτη εκδίδουν δελτία που ο άπορος μπορεί να χρησιμοποιήσει με τον πληρεξούσιο δικηγόρο της επιλογής τους. Οι αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες παραιτούνται από τα δικαστικά τέλη και καλύπτουν τις αμοιβές του δικηγόρου του άπορου διαδίκου. Ωστόσο, αν ο άπορος διαδίκας χάσει την υπόθεση, πρέπει να συνεχίσει να βαρύνεται με το κόστος της αμοιβής του δικηγόρου του αντιπάλου. Συνεπώς, παραμένει ένας συγκεκριμένος χρηματοοικονομικός κίνδυνος για τον άπορο διάδικο. Ένας κατηγορούμενος σε ποινική δίκη έχει, σε ορισμένες περιπτώσεις, δικαίωμα σε δημόσιο υπερασπιστή (Pflichtverteidiger), ιδίως τις περιπτώσεις όπου ο κατηγορείται για κακούργημα και που κρατείται υπό προσωρινή κράτηση. Ο δημόσιος υπερασπιστής διορίζεται από το δικαστήριο. Οι αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες καλύπτουν τις αμοιβές του δημόσιου υπερασπιστή, σε πρώτη φάση, ανεξάρτητα από την οικονομική κατάσταση του κατηγορούμενου. Ωστόσο, αν ο κριθεί ένοχος για το έγκλημα για το οποίο κατειγορείτο, ο εναγόμενος θα πρέπει τελικά να φέρει το κόστος του υπερασπιστή

του. Στην ουσία ο αιτών δεν πρέπει να μην έχει καθόλου ή να έχει περιορισμένα οικονομικά μέσα.

Ιταλία

Το άρθρο 24 παράγραφος 3 του ιταλικού Συντάγματος εγγυάται το θεμελιώδες δικαίωμα στην ορθή εκπροσώπηση στο δικαστήριο. το ιταλικό κράτος φέρει το κόστος της δικαστικής εκπροσώπησης των άπορων σε αστικές, διοικητικές και ποινικές υποθέσεις, με την επιφύλαξη ορισμένων κριτηρίων επιλεξιμότητας. Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η νομική βοήθεια που χρηματοδοτείται από το κράτος είναι διαθέσιμη σε όλα τα επίπεδα δικαιοδοσίας, συμπεριλαμβανομένων όλων των περαιτέρω επακόλουθων περιστατικών και/ή ενδεχόμενων διαδικασιών, αλλά όχι για εξωδικαστικές διαπραγματεύσεις. Όσον αφορά τη διαδικασία, οι αιτήσεις χορήγησης κρατικής νομικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις απευθύνονται στο γραφείο καγκελαρίου του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η υπόθεση. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, το αίτημα απευθύνεται στον δικηγορικό σύλλογο, συγκεκριμένα στο συμβούλιο ή στο διοικητικό όργανο του Δικηγορικού Συλλόγου της περιφέρειας όπου βρίσκεται το αρμόδιο δικαστήριο ή όπου η υπόθεση εκκρεμεί ήδη. Η νομική βοήθεια που χρηματοδοτείται από το κράτος διατίθεται στους Ιταλούς πολίτες, στους μη ιταλούς πολίτες και στους απάτριδες οι σύμφωνα με τους ισχύοντες νόμους, πληρούν συγκεκριμένες αντικειμενικές απαιτήσεις, όπως η ανάγκη νομικής συνδρομής στις περιπτώσεις αυτές να έχουν σαφή νομική βάση. Στις ποινικές υποθέσεις, η παροχή νομικής συνδρομής είναι διαθέσιμη σε μη Ιταλούς πολίτες, ανεξάρτητα από το καθεστώς μετανάστευσης που ισχύει στην περίπτωσή, ενώ σε αστικές και διοικητικές υποθέσεις απαιτείται διαμονή στη χώρα. Οι μη κερδοσκοπικές ενώσεις και οντότητες που δεν ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες έχουν επίσης το δικαίωμα να χρηματοδοτούνται από το κράτος απολαμβάνοντας το καθεστώς της νομικής βοήθειας, αλλά μόνο σε αστικές και διοικητικές υποθέσεις. Ειδικότερα, προκειμένου να τύχει κανείς νομικής συνδρομής που χρηματοδοτείται από το κράτος, το ετήσιο φορολογητέο εισόδημα του δεν πρέπει να υπερβαίνει ένα ορισμένο όριο, το οποίο ορίζεται κάθε δύο χρόνια με διάταγμα του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Το κατώτατο όριο ποικίλλει ανάλογα με το δείκτη τιμών καταναλωτή για τους εργαζόμενους και διαπιστώνεται από το Ιταλικό Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής.

Ολλανδία

Οι ολλανδικοί κανόνες πολιτικής διαδικασίας ορίζουν ότι όλες οι υποθέσεις με περιορισμένο οικονομικό αντίκτυπο, όλοι οι διαφορές που σχετίζονται με ιδιοκτήτες-ενοικιαστές και αυτές με την απασχόληση εμπίπτουν αποκλειστικά στη δικαιοδοσία ενός δικαστηρίου με έναν δικαστή (Kantonrechter), στο οποίο δεν απαιτείται η εκπροσώπηση από δικηγόρο (και η παροχή νομικής συνδρομής κανονικά δεν παρέχεται). Επιπλέον, δεν απαιτείται νομική εκπροσώπηση σε διοικητικές υποθέσεις. Κατά συνέπεια, τα άτομα με περιορισμένα οικονομικά μέσα δεν υποχρεούνται να έχουν νομικούς συμβούλους για τους τύπους νόμιμων διαφωνιών που συναντούν συχνότερα. Ωστόσο, επιτρέπεται πάντοτε η εκπροσώπηση. Είτε ένας δικηγόρος απαιτείται ή όχι, οι διάδικοι σε αστικές υποθέσεις μπορούν πάντοτε να επωφελούνται από επιδοτούμενη από το κράτος νομική συνδρομή αν πληρούν ορισμένα κριτήρια, βασιζόμενα κυρίως στο εισόδημα. Η φτώχεια είναι το κύριο κριτήριο για τη λήψη επιδοτήσεων νομικής συνδρομής. Η επιδότηση αποτελείται από μια νόμιμη ωριαία αμοιβή ή σταθερή αμοιβή ανά υποβολή κατά την αίτηση/συμμετοχή, που καταβάλλεται από την κυβέρνηση στον πληρεξούσιο. Προς αποθάρρυνση επιπόλαιων διαφορών, οι άποροι υποχρεούνται επίσης να πληρώσουν ένα περιορισμένο, εφάπαξ τέλος στον πληρεξούσιο δικηγόρο. Το οφειλόμενο ποσό ποικίλλει ανάλογα με το χρονικό διάστημα που αφιερώνεται στην περίπτωση και στην ικανότητα του πελάτη να πληρώσει.

Λουξεμβούργο

Σύμφωνα με το άρθρο 189 του νόμου της 7ης Μαρτίου 1980, το Λουξεμβούργο έχει δημιουργήσει υπηρεσία παροχής νομικών συμβουλών, υποκείμενη στον Γενικό Εισαγγελέα. Η υπηρεσία παροχής νομικών συμβουλών ασχολείται γενικά με τα αστικά θέματα, διαζύγιο, ποινικά θέματα, εργασιακά ζητήματα και με το δίκαιο που διέπει την μίσθωση. Το κράτος φέρει το κόστος της νομικής συνδρομής σε άτομα που επιλέγονται από τον δικηγορικό σύλλογο.

Την τελική απόφαση για την παροχή νομικής βοήθειας σε άτομα που δεν μπορούν να βρουν δικηγόρο για την υπεράσπισή τους ή που δεν μπορούν να πληρώσουν το κόστος της υπεράσπισής τους, έχει ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου. Εκτός από τους υπηκόους του Λουξεμβούργου, άτομα με ανεπαρκή μέσα μπορούν να λάβουν νομική συνδρομή, υπό την προϋπόθεση ότι αυτοί είναι είτε (i) αλλοδαποί που έχουν άδεια να

εγκατασταθούν στο Λουξεμβούργο, ii) υπήκοοι κράτους μέλους της ΕΕ iii) οι αλλοδαποί που έχουν βρίσκονται στο ίδιο καθεστώς με τους Λουξεμβούργους λόγω μιας διεθνούς συμφωνίας ή (iv) οποιοσδήποτε άλλος αλλοδαπός σε διαδικασία σχετικά με τα δικαιώματά του σε σχέση με το άσυλο, την είσοδο, τη διαμονή, την εγκατάσταση και/ή εκπατρισμό από το Λουξεμβούργο. Γίνεται έλεγχος ατομικών συνθηκών και οικονομικών στοιχείων, καθώς και βασιμότητας του αιτήματος.

Βέλγιο

Το Σύνταγμα παρέχει σε όλους τους πολίτες το δικαίωμα της νομικής βοήθειας και ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας περαιτέρω αναγνωρίζει δύο συστήματα βοήθειας: την «νομική συνδρομή» όπου η διάσταση επί της ουσίας του θέματος κυριαρχεί σε σχέση με την χρηματική και την «νομική βοήθεια» η οποία είναι αμιγώς οικονομική παρέμβαση εκ μέρους του κράτους. Υπάρχουν η νομική συνδρομή πρώτης γραμμής και δεύτερης γραμμής. Στην εκδοχή της πρώτης γραμμής, η νομική συνδρομή παρέχεται από από την «Τοπική Επιτροπή Βοήθειας». Κατά τη διάρκεια των συνεδριών της, οι οποίες είναι συνεδριάσεις διαβουλευσεων ανοιχτές τόσο στα φυσικά όσο και στα νομικά πρόσωπα, οι δικηγόροι παρέχουν προκαταρκτικές (αλλά περιορισμένες) νομικές και πρακτικές συμβουλές για μια ποικιλία θεμάτων ή παραπέμπουν άτομα σε δικηγόρους ή εξειδικευμένο φορέα ικανό να παρέχει υπηρεσίες δεύτερης γραμμής. Η δικαστική συνδρομή δεύτερης γραμμής διοργανώνεται από το «Γραφείο Νομικής Βοήθειας» αι συνίσταται στην παροχή πιο εξειδικευμένων νομικών συμβουλών και εκπροσωπώντας κάποιον σε δικαστική διαδικασία. Αυτός ο τύπος βοήθειας μπορεί να ζητηθεί σε οποιαδήποτε διαδικασία, είτε ποινική, αστική είτε διοικητική, και σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτής της βοήθειας, μπορεί κανείς να βασιστεί σε έναν δικηγόρο για πιο λεπτομερείς νομικές γνωμοδοτήσεις, για την δημιουργία των απαραίτητων επαφών, για την σύνταξη επιστολών, για την συνοδεία του πελάτη σε συναντήσεις με κυβερνητικά ιδρύματα και ακόμη και σε καταστάσεις που οδηγούν σε πραγματικές διαδικασίες.

Αγγλία

Σε ποινικές διαδικασίες, οι ιδιώτες έχουν το δικαίωμα σε δωρεάν νομικές συμβουλές σε αστυνομικό τμήμα εάν προκύψει ανάκριση. Επιπλέον, τα άτομα κάτω των 16 ετών (ή κάτω των 18 ετών και με πλήρη

εκπαίδευση) ή αργότερα, ή με συγκεκριμένα οφέλη αυτομάτως τυγχάνουν νομικής συνδρομής. Διαφορετικά, η δυνατότητα ενός ατόμου να λάβει νομική συνδρομή εξαρτάται από το αν άτομο πληροί ορισμένες απαιτήσεις επιλεξιμότητας. Η νομική βοήθεια στην Αγγλία και την Ουαλία είναι μόνο διαθέσιμη σε ιδιώτες για αστικές και ποινικές υποθέσεις υπό ορισμένες συνθήκες, αν και έχει πολύ πιο περιορισμένο πεδίο εφαρμογής από ότι πριν λόγω των πρόσφατων αλλαγών στη νομοθεσία νομικής βοήθειας. Η νομική βοήθεια διατίθεται μόνο σε ιδιώτες και όχι σε οργανισμούς. Η επιλεξιμότητα καθορίζεται με βάση το αν η υπόθεση του αιτούντος πληροί τα "συμφέροντα δικαιοσύνης" ("Interests of Justice") σε γενικές γραμμές, πόσο σοβαρές είναι οι συνέπειες της καταδίκης και αν ο αιτών περάσει τον έλεγχο χρηματοοικονομικών μέσων. Το σύστημα νομικής αρωγής στην Αγγλία και την Ουαλία είναι ένα από τα πιο ολοκληρωμένα και δαπανηρά συστήματα του είδους του στον κόσμο (£ 39 ανά άτομο δαπανήθηκαν για νομική βοήθεια σε σύγκριση με περίπου £ 5 ανά άτομο στην Ισπανία, την Γαλλία και τη Γερμανία). Ως εκ τούτου, η κυβέρνηση προσπάθησε να μεταρρυθμίσει τη νομική βοήθεια μέσω μιας σειράς διαβουλεύσεων και προτάσεων. Ως αποτέλεσμα, οι ακόλουθες περιπτώσεις δεν πληρούν πλέον τις προϋποθέσεις νομικής συνδρομής: (i) οικογενειακές περιπτώσεις όπου δεν υπάρχουν αποδείξεις για ενδοοικογενειακή βία, (ii) καταναγκαστικό γάμο ή απαγωγή παιδιού, (iii) περιπτώσεις μετανάστευσης που δεν αφορούν το άσυλο ή την κράτηση, (iv) θέματα στέγασης και χρέους εκτός εάν συνιστούν άμεσο κίνδυνο για την κατοικία, (v) υποθέσεις κοινωνικών παροχών (εκτός από τις προσφυγές σε ανώτερο ή ανώτατο δικαστήριο), (vi) σχεδόν όλες οι περιπτώσεις κλινικής αμέλειας (εκτός από τις περιπτώσεις όπου υπήρξε παιδί που τραυματίστηκε σοβαρά κατά τη γέννηση ή τις πρώτες οκτώ εβδομάδες της ζωής του), και (vii) περιπτώσεις εργασιακής απασχόλησης που δεν αφορούν τη σωματεμπορία ή την παραβίαση του νόμου περί ισότητας του 2010.

Δανία

Η νομική συνδρομή για τις διαδικασίες ενώπιον του δικαστηρίου καλύπτει τις δικαστικές δαπάνες, τα έξοδα των εμπειρογνομόνων και των μαρτύρων (εάν χρειάζεται) παρέχει έναν διορισμένο δικηγόρο και απαλλαγή από την καταβολή των δικαστικών τελών του αντιπάλου, σε περίπτωση απώλειας της υπόθεσης. Για να δικαιούται κανείς δωρεάν

νομική συνδρομή σε δικαστική διαδικασία, πρέπει να έχει ετήσιο ακαθάριστο εισόδημα που είναι κάτω από ένα ορισμένο όριο. Επιπλέον, τα άτομα που έχουν ιδιωτική ή ασφάλιση νομικών εξόδων δεν είναι επιλέξιμα για νομική συνδρομή. Υπάρχουν επίσης δωρεάν νομικές συμβουλευτικές κλινικές (Advokatvagten), που ιδρύθηκαν από τη Δανική Εταιρεία Νομικής Βοήθειας, οι οποίες είναι ανοικτές σε όλους τους ανθρώπους και δεν είναι υπόκεινται σε τυχόν περιορισμούς εισοδήματος. Μόνο οι ιδιώτες δικαιούνται νομική συνδρομή.

Ιρλανδία

Δεν υπάρχει αυτόματο δικαίωμα νομικής συνδρομής σε αστικές διαδικασίες. Στις ποινικές διαδικασίες υπάρχει δικαίωμα νομικής συνδρομής. Η αστική νομική βοήθεια διαχειρίζεται από το Ιρλανδικό Συμβούλιο Νομικής Βοήθειας (ILAB) σύμφωνα με τον νόμο περί αστικής νομικής βοήθειας του 1996 και χρησιμοποιεί μια πολύπλοκη φόρμουλα για τον προσδιορισμό της επιλεξιμότητας. Η νομική βοήθεια είναι διαθέσιμη για τους περισσότερους τύπους

αστικών διαδικασιών, αλλά υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις στις οποίες δεν θα παρέχεται νομική συνδρομή, όπως οι αξιώσεις από δυσφήμιση και κτηματικές διαφορές. Το ILAB θα εξετάσει εκτός από τα χαμηλά οικονομικά μέσα, μεταξύ άλλων: (i) την προοπτική επιτυχίας της υπόθεσης του αιτούντος · ii) τη διαθεσιμότητα άλλων μεθόδων επίλυσης του προβλήματος του αιτούντος (π.χ. μέσω διαμεσολάβησης) και (iii) το κόστος της παροχής βοήθειας από το ILAB, σε σχέση με το πιθανό όφελος για τον αιτούντα. Σε αντίθεση με την αστική νομική βοήθεια, ο αποδέκτης της ποινικής νομικής συνδρομής δεν υποχρεούται να καταβάλλει χρήματα. Κατά τον καθορισμό της επιλεξιμότητας για παροχή ποινικής νομικής συνδρομής, το δικαστήριο εξετάζει (i) αν ο αιτών επαρκείς πόρους να πληρώσει τη δική του νομική εκπροσώπηση και (ii) τη σοβαρότητα του αδικήματος. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Ισότητας έχει δημιουργήσει ένα «Γραφείο Ποινικών Ενεργειών Ad-hoc Σύστημα Νομικής Συνδρομής.

Ισπανία

ο ισπανικό σύστημα νομικής συνδρομής (Asistencia Jurídica Gratuita) καθορίζεται από το νόμο, χρηματοδοτείται από το Κράτος, διοργανώνεται και διοικείται από τον Ισπανικό Δικηγορικό Σύλλογο και εποπτεύεται από το Γενικό Συμβούλιο Ισπανικής Υπεράσπισης. Επιπλέον, το Γενικό Συμβούλιο Ισπανικής Υπεράσπισης και ο δικηγορικός σύλλογος

κάθε περιοχής ή επαρχίας έχουν αναπτύξει σταδιακά πρόσθετες υπηρεσίες που χρηματοδοτούνται από τους ίδιους τους συλλόγους, σε συνδυασμό με ειδικές ενισχύσεις από περιφερειακές ή τοπικές διοικήσεις. Αυτές οι πρόσθετες υπηρεσίες είναι γνωστές ως Υπηρεσίες Ειδικής Νομικής Καθοδήγησης. Η παροχή νομικής βοήθειας μπορεί να ζητηθεί από πολίτες που εμπλέκονται ή πρόκειται να ξεκινήσουν κάθε είδους νομικές πράξεις και οι οποίοι δεν διαθέτουν επαρκή οικονομικά μέσα για τη διεκπεραίωση της διαφοράς. Επομένως, όλοι οι πολίτες, συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών, οι οποίοι μπορούν να αποδείξουν ανεπαρκή μέσα για την επίλυση διαφορών, ακόμα και όταν δεν διαμένουν νόμιμα στην Ισπανία, δικαιούνται δωρεάν νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης σε οποιοδήποτε από τους ακόλουθους τέσσερεις τομείς δικαίου: αστικές, ποινικές, διοικητικές ή εργατικές διαδικασίες. Συγκεκριμένα, οι ακόλουθοι δικαιούνται νομική βοήθεια: i) Ισπανοί πολίτες, υπήκοοι άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλοι αλλοδαποί που κατοικούν στην Ισπανία, που μπορούν να αποδείξουν ανεπαρκή μέσα για την επίλυση διαφορών (ii) οργανισμοί διαχείρισης και δημόσιες υπηρεσίες του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και iii) μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και ιδρύματα που είναι εγγεγραμμένα στο αντίστοιχο διοικητικό μητρώο, όπου μπορούν να αποδείξουν ανεπαρκή μέσα για την επίλυση των διαφορών. Η νομική συνδρομή θα χορηγείται όταν το άτομο μπορεί να αποδείξει ότι το εισόδημα της οικογενειακής μονάδας δεν υπερβαίνει το διπλάσιο του δημόσιου δείκτη εισοδήματος, το οποίο ισχύει κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης, και καθορίζεται ετησίως από το κράτος. Κατ' εξαίρεση, ο νόμος επιτρέπει επίσης τη χορήγηση νομικής συνδρομής σε άτομα που ενδέχεται να μην πληρούν το οικονομικό κατώτατο όριο, αλλά εξακολουθούν να έχουν το δικαίωμα αυτό δεδομένου του χαμηλού εισοδήματός τους και των οικονομικών συνθηκών (αναπηρίες ή και άλλες οικογενειακές συνθήκες).

Πορτογαλία

Το πορτογαλικό Σύνταγμα εγγυάται την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και τον δικαστικό έλεγχο για όλους. Επιπλέον, αυτό απαγορεύει την άρνηση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη εξαιτίας της έλλειψης οικονομικών μέσων και επιβεβαιώνει ότι όλοι έχει το δικαίωμα σε νομικές πληροφορίες και συμβουλές, μέσω νομικής συνδρομής, αν χρειαστεί. Η παροχή νομικής συνδρομής περιλαμβάνει την καταβολή από το κράτος νομικών αμοιβών σε

δικηγόρους που εκπροσωπούν ιδιώτες ή μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα που έχουν ανάγκη. ο πορτογαλικός δικηγορικός σύλλογος απαιτεί από τους δικηγόρους να βοηθούν στην αύξηση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη στο εσωτερικό των κοινοτήτων κοινότητες. Οι πορτογάλοι δικηγόροι ενδέχεται να προσχωρήσουν εθελοντικά για να συμπεριληφθούν τα ονόματά τους στον κατάλογο των δικηγόρων για παροχή νομικής συνδρομής βάσει του νόμου αριθ. 34/2004, και για να παρέχουν νομική βοήθεια σε ένα από τα γραφεία παροχής νομικών συμβουλών που συστάθηκαν από τον Πορτογαλικό Δικηγορικό Σύλλογο.

Αυστρία

Οι Αυστριακοί πολίτες και οι αλλοδαποί πολίτες, ανεξάρτητα από το αν ο αιτών είναι ενάγων ή εναγόμενος, είναι γενικά επιλέξιμοι για νομική συνδρομή. Για να λάβει νομική συνδρομή, ο αιτών πρέπει να είναι άπορος. Ο αιτών πρέπει να αποδείξει ότι το εισόδημά του είναι πάρα πολύ χαμηλό και ότι δεν διαθέτει επαρκή περιουσία για να ασκήσει αστικές διαδικασίες ή να πληρώσουν πληρεξούσιο δικηγόρο σε ποινική διαδικασία, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η διαβίωσή του. Για να αποδείξει την κακή οικονομική κατάστασή του, ο αιτών οφείλει να γνωστοποιεί έγγραφο της οικονομικής του κατάστασης και δήλωση περιουσιακών στοιχείων. Επιπλέον, σε αστικές διαδικασίες, η αξίωση του αιτούντος δεν πρέπει να είναι προφανώς αβάσιμη. Το "προφανώς χωρίς αξίες" -πρέπει να απαιτηθεί από δικαστή να καθορίσει τα προσόντα της αξίωσης. Σύμφωνα με τη δεύτερη απαίτηση, συγκεκριμένα, οι αιτούντες δεν θα λάβουν νομική συνδρομή σε περιπτώσεις όπου μπορούν να επιτύχουν τους στόχους με πιο απλό και οικονομικό τρόπο. Στην ποινική διαδικασία χορηγείται ευεργέτημα πενίας εάν οι νομικές και/ή πραγματικές περιστάσεις απαιτούν την εκχώρηση νομικού συμβούλου στον κατηγορούμενο ώστε να εξασφαλιστεί δίκαιη δίκη.

Σουηδία

Η νομική βοήθεια είναι ένας τύπος κοινωνικής νομοθεσίας που στοχεύει να βοηθήσει εκείνους που δεν μπορούν να αντέξουν τη νομική υποστήριξη μέσω άλλων τρόπων. Για αστικές υποθέσεις στη Σουηδία υπάρχουν δύο τύποι νομικής βοήθειας: νομικές συμβουλές και νομική βοήθεια. Και οι δύο τύποι βοήθειας παρέχονται από το κράτος και ρυθμίζονται από την Αρχή Νομικής Βοήθειας. Μέχρι και δύο ώρες νομικής συμβουλής είναι διαθέσιμες σε όλους σε όλα τα νομικά θέματα και υπόκεινται σε μια ωριαία αμοιβή. Το τέλος μπορεί να μειωθεί αν

το άτομο που ζητεί τη συμβουλή δεν διαθέτει επαρκείς πόρους ή είναι ανήλικο. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το κράτος χρηματοδοτεί το υπόλοιπο της αμοιβής του δικηγόρου. Η νομική βοήθεια παρέχεται μόνο σε φυσικά πρόσωπα ή σε κτήματα αποθανόντων και μπορεί να χορηγηθεί στα περισσότερα νομικά θέματα, εκτός εάν ένας δημόσιος σύμβουλος υπεράσπισης ή δημόσιος σύμβουλος πρέπει να οριστεί. Οι προϋποθέσεις επιλεξιμότητας ορίζουν ότι ο αιτών δεν μπορεί να έχει εισόδημα που υπερβαίνει τα € 29.000 ετησίως, δεν μπορεί να καλύπτεται από ασφαλιστήριο συμβόλαιο που καλύπτει τη νομική εκπροσώπηση, πρέπει να έχει λάβει τουλάχιστον μία ώρα νομικών συμβουλών από δικηγόρο ή εκπαιδευόμενο δικηγόρο και το ποσό της διαμάχης πρέπει να υπερβαίνει ένα όριο. Άλλες πηγές νομικής βοήθειας που διατίθενται από το κράτος περιλαμβάνουν δημόσιους υπερασπιστές, δημόσιους συμβούλους, ειδικούς αντιπροσώπους για παιδιά και βοήθεια για θύματα εγκληματικών πράξεων.

Φινλανδία

Νομική βοήθεια μπορεί να χορηγηθεί σε ένα άτομο του οποίου η υπόθεση εκδικάζεται σε φινλανδικό δικαστήριο ή του οποίου τόπος Κατοικίας είναι στη Φινλανδία, καθώς και πολίτες κράτους μέλους της ΕΕ ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Η νομική βοήθεια χορηγείται δωρεάν ή έναντι εκπτώσεως, με βάση τα οικονομικά μέσα του αιτούντος. Τα οικονομικά μέσα του αιτούντος υπολογίζονται με βάση το μηνιαίο εισόδημα, τα απαραίτητα έξοδα και την ευθύνη διατροφής του αιτούντος και του/της συζύγου ή συντρόφου του. Ωστόσο, η νομική συνδρομή δεν θα χορηγείται σε πρόσωπο το οποίο επωφελείται από ασφάλιση νομικών εξόδων σε σχέση με ένα θέμα, εκτός εάν έχει ξεπεραστεί το μέγιστο ποσό που πρέπει να καταβληθεί στο πλαίσιο της συγκεκριμένης πολιτικής. Συνήθως, η παροχή νομικής βοήθειας παρέχεται από δημόσιους δικηγόρους νομικής συνδρομής. Ωστόσο, σε θέματα που πρέπει να συζητηθούν ενώπιον του δικαστηρίου, κάποιος ιδιωτικός δικηγόρος μπορεί να συναινέσει εκουσίως να εκπροσωπήσει έναν αιτούντα. Στις ποινικές διαδικασίες και στις προδικαστικές έρευνες, ο εναγόμενος, υπό ορισμένες περιστάσεις, δικαιούται δημόσιο υπερασπιστή ανεξάρτητα από την οικονομική του κατάσταση. Το τέλος του δημόσιου υπερασπιστή καταβάλλεται από το κράτος. Εάν ο εναγόμενος καταδικαστεί για αδίκημα, είναι υποχρεωμένος να αποζημιώσει το Δημόσιο για την αμοιβή του δημόσιου υπερασπιστή. Εάν, ωστόσο, τα μέσα του εναγόμενου είναι

τέτοια ώστε να δικαιούται νομική συνδρομή, η υποχρέωση να επιστρέψει την αμοιβή στο κράτος θα προσαρμοστεί αναλόγως.

Σλοβακία

Σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο (αρ. 327/2005) περί νομικής συνδρομής, "νομική συνδρομή" σημαίνει παροχή νομικών υπηρεσιών σε πρόσωπα που δικαιούνται να υπαχθούν στο νόμο περί νομικής συνδρομής σε σχέση με την άσκηση των δικαιωμάτων τους, κυρίως με τη μορφή νομικών συμβουλών, βοήθεια σε εξωδικαστικές διαδικασίες (συμπεριλαμβανομένης, χωρίς περιορισμό, βοήθειας για την επίλυση του θέματος μέσω της διαμεσολάβησης), η κατάρτιση αιτήσεων για τα δικαστήρια, η εκπροσώπηση ενώπιον δικαστηρίου και την εκτέλεση πράξεων που σχετίζονται με αυτήν, καθώς και την πλήρη ή μερική κάλυψη των συναφών δικαστικών εξόδων. Το Κέντρο Νομικής Βοήθειας (το "Κέντρο") δημιουργήθηκε βάσει του νόμου για τη νομική αρωγή ως κρατικώς επιδοτούμενη οργάνωση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Σλοβακίας. Ο στόχος του Κέντρου είναι η παροχή ποιοτικής και περίπλοκης νομικής συνδρομής μέσω δικηγόρων του Κέντρου, δικηγόρων εγγεγραμμένων στο δικηγορικό σύλλογο ή δικηγόρων μεσολαβητών σε πρόσωπα τα οποία, λόγω έλλειψης οικονομικών μέσων, δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν νομικές υπηρεσίες.

Σλοβενία

Σύμφωνα με τον νόμο περί δωρεάν νομικής συνδρομής, οι δικαιούχοι δικαιούνται την πλήρη ή μερική παροχή κεφαλαίων που απαιτούνται για την κάλυψη του κόστους της νομικής συνδρομής και δικαιούνται απαλλαγή από την καταβολή των εξόδων της δικαστικής διαδικασίας. Η νομική βοήθεια είναι διαθέσιμη σε όλα τα γενικά και εξειδικευμένα δικαστήρια στη Σλοβενία, ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Σλοβενίας, ενώπιον όλων των αρχών, θεσμικών οργάνων ή ατόμων στη Σλοβενία που έχουν εξουσιοδοτηθεί για εξωδικαστικούς διακανονισμούς και, σε ορισμένες περιπτώσεις, για διαδικασίες που διεξάγονται ενώπιον διεθνών δικαστηρίων ή ομάδων διαιτησίας. Το Σύνταγμα της Σλοβενίας, ο νόμος περί πολιτικής δικονομίας και ο νόμος περί ελεύθερης νομικής βοήθειας παρέχουν σημαντικές υπηρεσίες για τα άτομα που χρειάζονται νομική συνδρομή. Ωστόσο, αυτές οι υπηρεσίες είναι ανεπαρκείς για να βοηθήσουν όλα τα άτομα που τις χρειάζονται και, στην πραγματικότητα, υπάρχουν ενδείξεις ότι πολλά από τα πιο

ευάλωτα άτομα στη Σλοβενία δεν γνωρίζουν αυτές τις δωρεάν υπηρεσίες. Συνεπώς, εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για υπηρεσίες pro bono. Το πρόσφατο κλείσιμο του κέντρου εξυπηρέτησης πελατών έχει παρεμποδίσει την παροχή πρόσθετων υπηρεσιών pro bono και υπάρχει ακόμη μεγαλύτερη ανάγκη για διεθνείς δικηγόρους να βοηθούν τους τοπικούς δικηγόρους και άλλες ΜΚΟ με συμβουλευτικό ρόλο.

Τσεχία

Οι ισχύουσες διατάξεις παρέχουν πρόσβαση σε δωρεάν νομική συνδρομή μόνο σε δικαστικές διαδικασίες είναι δύσκολο για τους πελάτες που δεν μπορούν να αντέξουν έναν δικηγόρο για να λάβουν νομικές συμβουλές εν αναμονή των διαφορών. Το άρθρο 18 του Νόμου περί Δικηγόρου ορίζει ότι ο Τσεχικός Δικηγορικός Σύλλογος διορίζει δικηγόρους για νομική βοήθεια. Ο δικηγορικός σύλλογος της Τσεχίας δημοσιεύει στον δικτυακό ιστότοπό του πληροφορίες σχετικά με τη νομική συνδρομή. Ο νόμος δεν καθορίζει τα κριτήρια επιλεξιμότητας για την παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής. Αντ' αυτού, κάθε αιτών μπορεί να υποβάλει αίτημα στον δικηγορικό σύλλογο της Τσεχίας σχετικά με την προσωπική οικονομική κατάστασή του, καθώς και το εισόδημα οποιουδήποτε εξαρτώμενου προσώπου. Αυτές τις πληροφορίες αξιολογεί ο τσεχικός δικηγορικός σύλλογος κατά περίπτωση.

Μάλτα

Η παροχή νομικής συνδρομής χρηματοδοτείται από το κράτος και παρέχεται μέσω του Γραφείου Νομικής Βοήθειας που εδρεύει στα Δικαστήρια της Βαλέτα. Το δικαίωμα νομικής συνδρομής προβλέπεται στο Σύνταγμα της Μάλτας βάσει του άρθρου 39. Το δικαίωμα σε νομική συνδρομή ισχύει τόσο σε αστικές όσο και σε ποινικές διαδικασίες. Ένα πρόσωπο που επιθυμεί να επωφεληθεί της νομικής συνδρομής υποχρεούται να υποβάλει αίτηση στο πολιτικό δικαστήριο, αλλά και προφορικά στον Εισαγγελέα για τη Δικαστική Αρωγή στο γραφείο δικαστικής αρωγής στα δικαστήρια. Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα δικαιούται να αμυνθεί αυτοπροσώπως ή εκπροσωπούμενο νομικά. Ένα πρόσωπο που δεν μπορεί να πληρώσει για τέτοια νομική εκπροσώπηση, όπως εύλογα απαιτείται από τις περιστάσεις της υπόθεσής του, δικαιούται να έχει τέτοια εκπροσώπηση με έξοδα του δημοσίου. Γίνεται δήλωση με όρκο από τον αιτούντα την νομική συνδρομή. Πολίτες με

χαμηλό εισόδημα ή κάτω από ειδικές και έκτακτες συνθήκες, δικαιούνται να λαμβάνουν νομικές υπηρεσίες χωρίς να πληρώνουν τέλη. Γίνεται έλεγχος ατομικών συνθηκών και οικονομικών στοιχείων, καθώς και βασιμότητας του αιτήματος.

Ουγγαρία

Το ουγγρικό Σύνταγμα παρέχει σε κάθε άτομο το δικαίωμα εκπροσώπησης οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια μιας δικαστικής διαδικασίας. Στην πραγματικότητα απαιτείται νομική εκπροσώπηση για ορισμένες μορφές κράτησης και αν ένας κρατούμενος δεν έχει έρθει σε επαφή με δικηγόρο εντός 72 ωρών από την κράτησή του, το κράτος έχει την υποχρέωση να παράσχει σε αυτόν δικηγόρο. Σύμφωνα με τον νόμο περί νομικής συνδρομής, οι υπηρεσίες νομικής βοήθειας μπορούν να παρέχονται από μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), ιδρύματα, τοπικές κυβερνήσεις μειονοτήτων, πανεπιστήμια που προσφέρουν νομική εκπαίδευση ή δικηγόρους.

Πολίτες με χαμηλό εισόδημα ή κάτω από ειδικές συνθήκες, δικαιούνται να λαμβάνουν νομικές υπηρεσίες χωρίς να πληρώνουν τέλη. Είναι διαθέσιμη μόνο για φυσικά πρόσωπα, πολίτες και μη, νόμιμους κατοίκους-μη πολίτες, πρόσφυγες και ανήμπορους.

Πολωνία

Δεν υπάρχει ενιαίο σύστημα νομικής βοήθειας και καμία ειδική νομοθεσία. Στα αστικά δικαστήρια δεν είναι υποχρεωτική η παρουσία με δικηγόρο. Μπορεί όμως με ειδική αίτηση προς το δικαστήριο ο διάδικος που έχει απαλλαχθεί από τα δικαστικά τέλη με δική του πρωτοβουλία, ή του έχει χορηγηθεί εξαίρεση ή που δεν απαλλάσσεται από τα δικαστικά τέλη να αιτηθεί τον διορισμό εξουσιοδοτημένου δικηγόρου. Ο κατηγορούμενος σε ποινική διαδικασία έχει συνταγματικό δικαίωμα υπεράσπισης σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, μπορεί να προσλαμβάνει συμβούλους της επιλογής του ή να έχει κάποιον που έχει διοριστεί αυτεπαγγέλτως, σύμφωνα με τις αρχές που καθορίζονται από το νόμο. Αυτές οι αρχές επαναλαμβάνονται από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο οποίος προβλέπει ότι κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα σε δίκαιη ακρόαση, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος για την παροχή συμβούλων της επιλογής του. Υποχρεωτική παράσταση με δικηγόρο υφίσταται στις περιπτώσεις ανηλίκων, κωφαλάλων και τυφλών, ψυχικά ασθενών και σε πολύ σοβαρές υποθέσεις. Τα οικονομικά κριτήρια είναι

ασαφή και ελαστικά. Όλοι οι δικηγόροι υποχρεούνται να παρέχουν νομική βοήθεια και δεν υφίσταται ειδική λίστα νομικής βοήθειας. Αποζημιώνονται από το κράτος με ελάχιστα ποσά και είναι δυνατό άπειροι δικηγόροι να οριστούν σε σοβαρότατες υποθέσεις. Είναι όμως ανεπτυγμένος ο θεσμός της διαμεσολάβησης, η οποία παρέχεται από δικηγόρους αλλά και από εξειδικευμένες εταιρίες και Μ.Κ.Ο.

Λετονία

Πολίτες με χαμηλό εισόδημα ή κάτω από ειδικές και έκτακτες συνθήκες, δικαιούνται να λαμβάνουν νομικές υπηρεσίες χωρίς να πληρώνουν τέλη. Γίνεται έλεγχος ατομικών συνθηκών και οικονομικών στοιχείων. Νομική Βοήθεια είναι διαθέσιμη για όλα τα αστικά, ποινικά και διοικητικά δικαστήρια. Είναι διαθέσιμη μόνο για φυσικά πρόσωπα, πολίτες και μη, πρόσφυγες. Υπάρχει ειδική φόρμα για την αίτηση νομικής βοήθειας. Η νομική βοήθεια παρέχει έως τρεις ώρες συμβουλευτική, προετοιμασία έως τριών εγγράφων, παράσταση σε δικαστήριο έως σαράντα ώρες και συνήγορο υπεράσπισης στις ποινικές υποθέσεις. Σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης ο ενδιαφερόμενος μπορεί να προσφύγει εντός συγκεκριμένων προθεσμιών.

Λιθουανία

Πολίτες με χαμηλό εισόδημα ή κάτω από ειδικές και έκτακτες συνθήκες, δικαιούνται να λαμβάνουν νομικές υπηρεσίες χωρίς να πληρώνουν τέλη. Γίνεται έλεγχος ατομικών συνθηκών και οικονομικών στοιχείων, καθώς και βασιμότητας του αιτήματος. Νομική Βοήθεια είναι διαθέσιμη για όλα τα αστικά, ποινικά και διοικητικά δικαστήρια. Είναι διαθέσιμη μόνο για φυσικά πρόσωπα, πολίτες και μη, πολίτες της Ε.Ε. , νόμιμα διαμένοντες και άλλα άτομα βάσει των διεθνών συνθηκών. Υφίσταται η εξωδικαστική νομική βοήθεια, η οποία παρέχεται μετά από προφορική ή γραπτή αίτηση στην αρχή που απευθύνεται ο πολίτης και συνήθως λαμβάνει βοήθεια έως μία ώρα από δημόσιο υπάλληλο και σπάνια από δικηγόρο. Η δικαστική νομική βοήθεια παρέχεται από δικηγόρους, οι οποίοι αποζημιώνονται μηνιαίως από το κράτος. Δύνανται και ανεξάρτητοι δικηγόροι να παρέχουν νομική βοήθεια και αποζημιώνονται βάσει της δυσκολίας της υπόθεσης.

Κύπρος

Η νομική αρωγή είναι ευεργέτημα το οποίο παρέχεται σε δικαιούχο και συνήθως περιλαμβάνει την παροχή συμβουλής, βοήθειας στη λήψη οποιωνδήποτε νόμιμων διαβημάτων, σε σχέση με διαδικασίες και αντιπροσώπευση από δικηγόρο ενώπιον δικαστηρίου. Η αντιπροσώπευση περιλαμβάνει κάθε μορφή βοήθειας που συνήθως παρέχεται από δικηγόρο σε σχέση με διαδικασίες σε όλα τα στάδια μέχρι την έκδοση απόφασης, καθώς και διαδικασία έφεσης και στην περίπτωση ποινικής διαδικασίας περιλαμβάνει και οποιοδήποτε στάδιο που σχετίζεται με τη διαδικασία πριν την έναρξή της. Δικαιούχος νομικής αρωγής είναι κάθε φυσικό πρόσωπο (ημεδαπός και αλλοδαπός) που δεν μπορεί αποδεδειγμένα να καταβάλει τα δικαστικά του έξοδα χωρίς να περιοριστούν οι βασικές ανάγκες και οι υποχρεώσεις του ιδίου και της οικογένειάς του. Νομική αρωγή παρέχεται σε διαδικασίες ενώπιον των Κυπριακών δικαστηρίων και συγκεκριμένα σε: (α) ποινικές διαδικασίες ενώπιον Επαρχιακού δικαστηρίου Κακουργιοδικείου, Στρατιωτικού δικαστηρίου και Ανωτάτου δικαστηρίου, (β) πολιτικές και ποινικές διαδικασίες για καθορισμένες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, (γ) διαδικασίες ενώπιον Οικογενειακού δικαστηρίου αναφορικά με θέματα οικογενειακών σχέσεων, γονικής μέριμνας, διατροφής, αναγνώρισης τέκνου, υιοθεσίας, περιουσιακών σχέσεων των συζύγων και οποιασδήποτε άλλης διαφοράς στο γάμο ή στην οικογένεια και (δ) διασυννοριακές διαφορές.

Ρουμανία

Το Σύνταγμα προβλέπει το δικαίωμα εκπροσώπησης από δικηγόρο (που επιλέγεται από το πρόσωπο ή διορίζεται από το κράτος) κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε δικαστικής διαδικασίας. Η νομική εκπροσώπηση είναι υποχρεωτική σε ορισμένες περιπτώσεις και σε τέτοιες περιπτώσεις θα διοριστεί δικηγόρος από το κράτος εάν ένα άτομο δεν έχει προλάβει συνήγορο. Σε άλλες περιπτώσεις, οι άποροι μπορούν να ζητήσουν και να τους χορηγηθούν νόμιμες κρατικές ενισχύσεις (είτε με τη μορφή νομικής εκπροσώπησης είτε μέσω νομικών συμβουλών). Οι δικηγόροι που ενδιαφέρονται να παρέχουν νομική συνδρομή πρέπει να υποβάλουν αίτηση για να συμπεριληφθεί στο Μητρώο Νομικής Βοήθειας (Registrul de Asistentă Judiciară) που διατηρείται από κάθε τοπικό δικηγορικό σύλλογο. Εάν ο αριθμός των πληρεξουσίων που συμπεριλαμβάνονται στο Μητρώο Νομικής Βοήθειας είναι ανεπαρκής, ο

τοπικός δικηγορικός σύλλογος μπορεί να ορίσει άλλους δικηγόρους για παροχή νομικής βοήθειας.

Βουλγαρία

Το 2006 η Βουλγαρία καθιέρωσε ένα πλαίσιο νομικής βοήθειας στα αστικά, διοικητικά και ποινικά δικαστήρια. Το αν κάποιος πληροί τις προϋποθέσεις για νομική βοήθεια εξαρτάται από την ειδική κατηγορία της βοήθειας που αναζητά. Πρώτον, η νομική βοήθεια είναι διαθέσιμη σύμφωνα με νόμο σε όλες τις περιπτώσεις που οι σχετικοί νόμοι που εμπλέκονται στην διαδικασία απαιτούν νομική παρουσίαση, για παράδειγμα, σύμφωνα με το άρθρο 30 του Συντάγματος, κάθε βούλγαρος πολίτης έχει δικαίωμα σε νόμιμη εκπροσώπηση σε σχέση με την σύλληψή του ή με την απαγγελία κατηγορίας σε ποινική διαδικασία. Δεύτερον, όταν ένα άτομο εμπλέκεται σε αστική, ποινική ή διοικητική διαδικασία εν εξελίξει, η νομική βοήθεια είναι διαθέσιμη αν αυτό το άτομο δεν μπορεί να πληρώσει δικηγόρο ή επιθυμεί να διατηρήσει έναν δικηγόρο και το συμφέρον του δικαίου επιβάλλει την παροχή νομικής βοήθειας.

Βασικές Πηγές:

<http://www.probonoinst.org> (Αφορά στοιχεία 2016)

<http://www.cpbo.org>

<https://lawdb.intrasoftnet.com>

ΔΣ Πατρών